

УДК 334.732.01

ДО МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ В АГРОБІЗНЕСІ

Н. Ф. Павленчик

Львівський державний аграрний університет

А. О. Павленчик

Жовківське районне статистичне управління

Для глибокого і предметного дослідження розвитку кооперації в агробізнесі пропонується застосування сукупності економічних методів і прийомів. Акцентується увага на забезпеченні системного і комплексного підходу з широким використанням методу наукової абстракції\ поєднанням кількісного і якісного аналізу та економічно-математичних методів.

Постановка проблеми. Функціонування національної економіки в ринкових умовах та її розвиток на перспективу ставить перед наукою завдання пошуку таких методичних підходів, які б дали можливість виробити науково обгрунтовані рекомендації для практичної їх І реалізації, в основі яких будуть оптимальне поєднання та тісний взаємозв'язок технології, організації і бізнесу. Це вимагає використання у дослідженнях не лише значної кількості методів та *прийомів*, а й *потребує ВІДПОВІДНОСТІ* кожного з них до умов дослідження та визначеної мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання застосування різноманітних методів в наукових дослідженнях з проблем кооперації знайшли широке відображення у працях Р.І. Тринька, М.Й. Маліка, В.В. Зіновчука, Г.В. Черевка та ін. вчених-економістів. Сучасними науковцями методика досліджень реалізується здебільшого з використанням окремих методів стосовно вивчення певної проблеми, що стосується питання чи напряду, розвитку економічних явищ і процесів. І тому в кожному конкретному випадку, виходячи із нагальної потреби методичного забезпечення, необхідності отримання достовірних результатів, на нашу думку, треба ставити питання про застосування раціональних і найбільш ймовірних дієвих методичних підходів та методів дослідження.

Постановка завдання. Виявлення тенденції розвитку явищ і процесів і більш глибокого і предметного їх дослідження, особливо розвитку кооперації в агробізнесі, вимагає застосування не лише сукупності наявних статистико-економічних методів і прийомів, а й системного та комплексного підходу з широким використанням методу наукової абстракції, поєднанням кількісного і якісного аналізу та економіко-математичних методів.

Виклад основного матеріалу. На даному етапі розвитку аграрної економіки в ринкових умовах особливий наголос робиться на методиці досліджень, в т. ч., на системних дослідженнях і моделюванні соціально-економічних та агроекологічних процесів в аграрній сфері. Важливість проведення досліджень системного характеру, зокрема становлення кооперації в агробізнесі, зумовлюється подоланням безсистемності у розвитку цього явища.

Важливе місце у дослідженні даної проблеми займає метод наукової абстракції. Наукове абстрагування полягає у ігноруванні від зовнішніх несуттєвих ознак явища і виділенні загальних суттєвих сторін (ознак) у пізнанні сутності явища - кооперації. Хоча абстрактне уявлення про явище є неповним, все ж воно дає змогу глибше зрозуміти головне, суттєве, дати йому наукове визначення. Саме абстрагування покладено в основу формування економічного поняття, оскільки значна його частина не може бути виявлена шляхом безпосереднього спостереження чи аналізу. Застосування такого методичного підходу дало змогу здійснити подальшу інтерпретацію економічного змісту кооперації як соціально-економічної категорії. Вона виражає відносини між людьми в процесі їх спільної діяльності для реалізації економічних інтересів і досягнення взаємовигідної мети на основі спільного використання ресурсів, справедливого розподілу одержаного синергетичного ефекту.

Наступний ступінь дослідження полягає у просуванні від абстрактного до конкретного. Цей важливий елемент діалектичного методу дослідження передбачає поступовий перехід від пізнання кооперації як економічного явища до складнішого - її організаційної структури.

Абстрагування може мати різну глибину, але ніколи не можна абстрагуватись від сутності економічних явищ. Для цього необхідно застосовувати метод аналізу, коли шляхом поділу явища кооперації на складові елементи розглядається та досліджується кожен з них послідовно. У такий спосіб, наприклад, можна розглянути ефективність виробництва продукції та її переробки в умовах кооперативного формування або у співпраці з окремим переробним підприємством. Зворотним у дослідженні, в уявному об'єднанні окремих елементів явища, може стати метод синтезу.

Для посилення якості економічних досліджень необхідно забезпечити не лише єдність кількісного та якісного аналізу, а й оптимальне рішення щодо подальшого розвитку явища, що вивчається. Якісний аналіз передбачає вивчення змісту явища, а кількісний - виявлення його зовнішньої ознаки і кількісного вимірювання. Коли основні положення єдності кількості та якості формалізуються у математичну модель, тоді наукові положення набувають особливої теоретичної і практичної значимості. Наприклад, у такий спосіб можна обґрунтувати залежність обсягів виробництва валової продукції з розрахунку на 1 га від розміру площі землекористування кооперативу.

Отже, використання методу наукової абстракції разом з методами аналізу і синтезу дає змогу узагальнити й обґрунтувати трактування кооперації як соціально-економічної категорії, суттю якої є розвиток системи взаємовідносин між її учасниками, що забезпечує підстави для визнання об'єктивної необхідності створення відповідної інфраструктури, з одного боку, та розробити нову класифікацію сільськогосподарських кооперативів, яка на відміну від існуючих враховує одночасно видову та функціональну ознаки, й систематизувати чинники, що впливають на діяльність сільськогосподарських кооперативів, з іншого боку. Внаслідок такого підходу зроблено спробу методологічно усунути принципову суперечність між підходами вчених до інтерпретації поняття „неприбутковість” чи „безприбутковість” кооперативу [4].

Незважаючи на простоту балансового методу, він, як ніякий інший, найбільш повно забезпечує порівняння макро- та мікроекономічних явищ і процесів, дає змогу порівняти зрівноважувальні системи показників. Особливо це стосується систем таких показників і пропорцій, як виробництво та розподіл, виробництво і споживання, доходи та витрати, ресурси та їх використання тощо. Балансовий метод доцільно застосовувати при проведенні розрахунків, пов'язаних із забезпеченням пропорційності розвитку організаційної структури кооперації, на всіх етапах аналізу і планування господарської діяльності кооперативів та при обґрунтуванні перспектив їх розвитку. Це основний метод координації та взаємоузгодження всіх показників, що відображають суть досліджуваного об'єкта та умови його оптимального розвитку. Застосування розрахунково-конструктивного методу дає змогу визначити оптимальні розміри кооперативів як функціональної ланки агробізнесу.

Як показав аналіз, дослідження ефективності функціонування кооперативів доцільно проводити з використанням економіко-математичних методів і моделювання. За допомогою цих методів нам вдалося визначити: рівень оснащення ресурсами; темпи й тенденції їх змін; кількісні залежності між ресурсами та результатами виробництва; ефективність застосування окремих ресурсів і сукупність їх дефіцитності; чинники, що стримують розвиток виробництва й підвищення ефективності; визначити напрями поліпшення використання виробничих ресурсів. Економіко-математичний метод із застосуванням комп'ютерів гарантує високу якість досліджень, зокрема визначення оптимальних шляхів розвитку кооперації.

На основі використання елементів економіко-математичних методів розроблено модель сільськогосподарського виробничого кооперативу з виробництва овочів в особистих селянських господарствах, а використання кореляційно-регресивного методу дозволило розробити оптимальну структуру посівних площ овочів й показники ефективності його діяльності [3].

Досить обережно, на нашу думку, слід ставитися до використання експериментального методу, оскільки він ґрунтується поставленому досліді й активному втручанні в перебіг економічних процесів і одержання відповідних результатів. Під час економічного експерименту можуть бути отримані негативні результати, наприклад, втрата робочого місця чи зниження доходності підприємства. Хоча мета економічного експерименту - перевірка гіпотез, вироблення та надання практичних рекомендацій, у сфері кооперації побудова її теорії є досить актуальною. Беззаперечним є також те, що одержати науково обґрунтовані висновки щодо

розвитку кооперації в агробізнесі можливо лише в єдності її історичного розвитку та логічних аспектів.

Отже, кожне економічне дослідження повинно супроводжуватись не тільки збиранням матеріалу та накопичуванням фактів, що характеризують економічне явище, а й можливістю виявити закономірності його розвитку та перевірити одержані висновки на практиці. Тому, на нашу думку, застосування описаного методичного підходу може бути основою для вироблення й обґрунтування комплексу рекомендацій і пропозицій щодо підвищення ефективності кооперації в агробізнесі з урахуванням реальних і можливих соціально-економічних умов.

Висновки.

1. З метою прогнозу розвитку кооперації в АПК її теоретичні дослідження повинні здійснюватися на новій методичній основі.

2. При проведенні досліджень повинен застосовуватись системний підхід, який передбачає розгляд соціально-економічних і правових проблем досліджуваного явища з позицій цілісності об'єкта, методів управління і цілей його функціонування, засобів моніторингу цього явища.

3. Інструментами, що реалізують підхід системного і комплексного аналізу, є широке використання методу наукової абстракції, поєднання кількісного і якісного аналізу, економіко-математичних методів та моделювання.

Література

1. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу. - 2-е вид., доп. і перероб. - К.: Логос, 2001. - 380 с.
2. Павленчик Н. Ф. Організаційні засади створення кооперативу з виробництва овочів у приватному секторі // Вісник ЛДАУ: Економіка АПК. - 2002. - № 9. - С. 373-377.
3. Павленчик Н. Теоретичні основи та суть поняття "безприбутковості" кооперативів // Вісник ЛДАУ: Економіка АПК. - 2001. - № 8. - С. 587-591.
4. Попович И.В. Методика экономических исследований в сельском хозяйстве. / Учеб. пос. Изд. 3-е, перераб. - М.: Экономика, 1977. - 224 с.

УДК 336.225.67:349.422.2

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ОБСЛУГОВУЮЧИХ КООПЕРАТИВІВ

Н. І. Степаненко

Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки" УААН

Т. В. Швець

Державний агроекологічний університет (м. Житомир)

У доповіді розглядається сутність моніторингу як специфічної системи спостереження, обґрунтовується необхідність проведення моніторингу діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, визначається основний зміст та особливості моніторингу функціонування кооперативів в контексті їх адаптації до ринкового середовища.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростанням ролі та значення інформації в управлінні соціально-економічними процесами. Наявність повної, своєчасної і достовірної інформації про процеси, що відбуваються в різних галузях і сферах життєдіяльності суспільства, є необхідною умовою організації ефективного управління його розвитком. Одним із найважливіших чинників формування ринкового середовища є застосування моніторингу як системи тривалого та дієвого спостереження за процесами формування ринку в цілому та елементів його інфраструктури, зокрема обслуговуючих кооперативах. З огляду на відсутність державної системи збору статистичних